

уголовного дела, либо такое действие повлечет за собой возникновение еще более несправедливой, с социальной точки зрения, ситуации. По сути, речь идет о тех случаях, когда уголовное преследование лица, совершившего преступление, становится в глазах общества несправедливым. Положения статьи 40 УПК АР предусматривают схожую процедуру, поскольку говорят о возможности прекращения уголовного дела в связи с изменением обстановки. На практике же эта норма применяется достаточно редко. Это позволяет нам сделать вывод, что должностные лица органов предварительного расследования идею справедливости уголовного преследования понимают исключительно как справедливость приемов и способов его осуществления, но не как справедливость самого факта его осуществления в отношении конкретного лица. Точно так же справедливость наказания понимается как справедливость его размера и вида, но не как справедливость самого его назначения.

Список использованных источников:

1. Аббасова Ф.М. Уголовный процесс (общая часть). На азербайджанском языке. Баку, 2015. 410 с.
2. Васильев Л.М. К вопросу о функциях следователя в уголовном процессе. *Публичное и частное право: проблемы развития и взаимодействия, законодательного выражения и юридической практики: Материалы всероссийской научно-практической конференции*. Отв. ред. В.Д. Перевалов. Екатеринбург: УрГЮА. 1999. С. 44.
3. Гуськова А.П. Актуальные вопросы защиты прав и законных интересов граждан, участвующих в уголовном судопроизводстве. *Защита прав и законных интересов граждан, участвующих в уголовном процессе, как приоритетное направление в судопроизводстве*. Сборник научных трудов. Москва – Оренбург, 1999. 197 с.
4. Строгович М.С. Уголовное преследование в советском уголовном процессе Москва, 1951. 149 с.
5. Шпилев В.Н. Участники уголовного процесса. Минск, 1970. 411 с.

СУДОВО-ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА УСНОГО МОВЛЕННЯ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

КОВІНЬКО Наталія Миколаївна,
*студентка Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого*

Слово, сказане або написано за певних обставин, стає дією, яка передбачає юридичні наслідки [1, с. 8-15]. У мовленні відбиваються ознаки й індивідуальні особливості людини. Унікальність, неповторність, відносна сталість цих ознак, можливість їх виявлення й дослідження дає змогу вирішувати низку ідентифікаційних завдань. Саме тому дослідження усного мовлення під час здійснення кримінального провадження має велике практичне значення. Зазвичай необхідність у таких дослідженнях виникає у зв'язку з потребою розшуку конкретної особи або зменшення кола осіб, серед яких

доцільно шукати злочинця чи іншу особу [2, с. 108-113].

За допомогою сучасних гаджетів люди все частіше застосовують фіксацію різних подій їх життя технічними пристроями. Це не обходить стороною і злочинців, які в процесі своєї діяльності використовують їх для підтримання контактів та узгодження спільних дій, спрямованих на досягнення неправомірних цілей. У свою чергу, дані прилади стають чи не найголовнішими доказами, завдяки здатності зберігати і відтворювати записану інформацію, а тому зростає потреба у застосуванні спеціальних знань експерта в даній сфері, а саме в проведенні лінгвістичної експертизи усного мовлення.

Перед собою ми поставили завдання дослідити на скільки доцільним та ефективним є застосування лінгвістичної експертизи усного мовлення при розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки, проти громадської безпеки, проти громадського порядку та моральності, із злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку із метою встановлення обставин події, кола винних осіб та їх ідентифікації.

Вивчення даного питання здійснювали такі вчені, як: Ажнюк Л., Гора І., Ходанович В., Баранов А. та ін., чий праці й склали основу для цього дослідження.

Відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень, затверджених Наказом Мін'юсту від 08.10.1998 року № 53/5 (в ред. 26.04.2017 року) об'єктом дослідження лінгвістичної експертизи усного мовлення виступає продукт мовленнєвої діяльності людини, що відображений в усній формі і зафіксований у відео- або фонограмі.

Завданням лінгвістичної експертизи є діагностика наявності в тексті «складу мовленнєвого правопорушення». Це вимагає від експерта підтвердження або спростування реалізації в цьому тексті мовленнєвих актів «заклику» або «пропаганди», змістове наповнення яких відповідає диспозиції тих чи інших статей Кримінального кодексу України. У справах про заклики до війни, повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, захоплення державної влади, зміни меж території або державного корону, вчинення терористичних актів та інших передбачених законом протиправних дій експертиза має встановити, по-перше, чи реалізовано в тексті мовленнєвий акт заклику і, по-друге, якщо так, який його зміст, а у справах про пропаганду протиправних дій – чи реалізовано в тексті мовленнєвий акт пропаганди і який його конкретний зміст [3, с. 412-475].

Прикладом може послугувати висновок судово-лінгвістичної експертизи, яка проведена Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертів СБУ №19/1 від 06.02.2015 у кримінальному провадженні № 1-кп/344/1/16 по факту вчинення державної зради, відповідно до якої у тексті стенограми відеоролику «Інтернет-акція: «Я відмовляюся від мобілізації», цілком усвідомлюючи кримінальну відповідальність, передбачену чинним законодавством України, певна особа закликає українців опосередковано через особистий приклад, так і безпосередньо відмовлятися від мобілізації.

Разом з цим, у тексті стенограми відеоролику передачі «Время покажет» також міститься його заклик до відмови від мобілізації, заснований на цілковитому усвідомленні кримінальної відповідальності, передбаченої чинним законодавством України за вчинення таких дій. Згадані заклики до відмови від мобілізації є однією із форм перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України і однією з форм підривної діяльності проти України на шкоду її обороноздатності.

Однак, вважаємо за необхідне наголосити, що хоча визначення наявності закли-

ку і є одним із завдань лінгвістичної експертизи усного мовлення, проте далеко не єдиним, адже окрім семантичних досліджень (які можуть і самі по собі являти собою значно ширший спектр досліджень, аніж виконання завдання лише щодо виявлення наявності заклику до злочинних дій) у межах цього виду експертизи відбуваються також ідентифікаційні та діагностичні дослідження усного мовлення.

Відповідно до положень згаданих раніше Науково-методичних рекомендацій, під час провадження лінгвістичної експертизи усного мовлення проводяться ідентифікаційні, діагностичні дослідження усного мовлення особи та семантичне дослідження усного мовлення. Ідентифікаційні та діагностичні дослідження встановлюють фактичні дані про особу та специфіку мовлення (наприклад, ототожнення особи за лінгвістичними ознаками, визначення спонтанності мовлення, виявлення ознак читання тексту, імітації тощо), тобто вчиняються дії на шляху встановлення конкретної тотожності, індивідуальної ідентифікації особи мовця – злочинця, який реалізовує диспозицію відповідної статті Кримінального кодексу [4].

Прикладом є проведення Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертиз СБУ лінгвістичної експертизи усного мовлення, яка підтверджує автентичність голосів на зафіксованих розмовах між М. Саакашвілі та С. Курченком у кримінальному провадженні від 04.12.2017 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 15, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 256 (сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності); ч. 3 ст. 28 (вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією), ч. 4 ст. 110-2; ч. 1 ст. 15 (замах на злочин), ч. 3 ст. 28, ч. 4 ст. 110-2 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) КК України [5].

Найбільш повно лінгвістична експертиза усного мовлення проявила себе у розслідуванні трагедії, що трапилася на території України з Boeing 777 біля Донецька. Відповідно до висновку Міжнародної слідчої групи, літак був збитий ракетою «земля-повітря», запущеною російськими диверсантами або проросійськими терористами з території так званої Донецької народної республіки за допомогою самохідного ЗРК «Бук» М1, який був розроблений у 1997 році, поставлений на озброєння ЗС РФ в 1998-му і ніколи не поставлявся в Україну [6]. Яскравим прикладом є ідентифікація міжнародною експертно-журналістською групою Bellingcat спільно з журналістами The Insider однієї з ключових фігур даної трагедії, особи з позивним «Дельфін», яким виявився Микола Ткачов – відставний генерал-полковник, який керував військовою частиною на кордоні з Україною [7].

Для отримання зразків голосу журналісти, запропонували Миколі Ткачову дати інтерв'ю на іншу тематику. Отримані зразки відправили на дві фонетичні експертизи. Проаналізувавши оприлюднені ССО записи, експерти прийшли до висновку, що людина з позивним «Дельфін» є статутним військовим, у момент розмови знаходиться не в зоні бойових дій, а звернення «Микола Федорович» цілком може бути реальним ім'ям. Про це свідчить те, що «Оріон» звітує перед «Дельфіном», називаючи його на «Ви», той відповідає йому на «Ти»; «Оріон» припускає, що «Дельфін» знає бойовий статут; «Оріон» намагається відрадити «Дельфіна» від приїзду в зону бойових дій на підставі того, що це небезпечно; і нарешті, «Оріон» робить помилку в імені (називає «Федір Миколайович»), на що «Дельфін» інстинктивно реагує, виправляючи співрозмовника [8]. У Литовському центрі судової експертизи вважають, що «Дельфін» і Ткачов – це та ж сама людина. В університеті Колорадо в США голоси аналізували спеціальною програмою, яка також підтвердила, що це голоси того самого чоловіка.

За таких обставин, коли подібні експертизи й дослідження часто визначають напрям розвитку тих чи інших подій, особливого значення набувають результати журналістських розслідувань. Так, досить часто саме журналісти привертають увагу соціуму та органів державної влади до найбільш резонансних подій і не дають забувати про це. Крім того, користуючись журналістською недоторканістю та прагнучи отримати якомога більше інформації, вони самостійно збирають дані, використовуючи власні інформаційні канали. Можливо, органам правопорядку доречно було б у цьому контексті взаємодіяти з провідними засобами масової інформації, при чому не лише українськими, а й світового рівня, оскільки таким чином масштаби та результативність розслідування значно зростатимуть.

Як бачимо, лінгвістична експертологія і лінгво-експертна практика зараз шукають і шліфують нові доступні технології застосування лінгвістичних знань у правничій сфері. Разом із цим постійно розширюється й потенційне коло можливостей їхнього застосування. Аргументація лінгвіста в багатьох випадках стає потужним засобом підсилення правової позиції юриста-практика. Вона здатна запропонувати нові, нестандартні підходи при вирішенні юридичної колізії. Хоча відповідно до кримінального процесуального законодавства висновок експерта як доказ не має жодних переваг і оцінюється у сукупності, його роль у пошуку істини у досліджуваних провадженнях є значною та нерідко стає тією краплиною, яка змушує похитнутись терези правосуддя у певний бік. З урахуванням специфіки та резонансності справ, у яких доцільно застосовувати описані вище експертизи, також вважаємо доречним налагоджувати співпрацю між правоохоронними органами та журналістами, що сприятиме ефективності розслідування.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Л.В. Лінгвістична експертиза як юридичний інструмент. *Матістерум*. Вип. 66: мовознавчі студії. Київ, 2017. С. 8—15.
2. Гора І., Ходанович В. Сучасні проблеми експертного дослідження мовленнєвих повідомлень, що містять інформацію екстремістського характеру. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 108—113.
3. Баранов А.Н. Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика. Москва, 2010. 592 с.
4. Кечеджі О.Б. Роль та значення лінгвістичної експертизи усного мовлення у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України. *Актуальні питання сьогодення*. Том 2, 2018. С. 48—52.
5. Попередніми результатами експертизи підтверджено голоси М.Саакашвілі та С. Курченка на аудіо- та відеоматеріалах, здобутих законним шляхом в рамках розслідування кримінального провадження. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&t=rec&id=22144
6. Доповіль Bellingcat «№МН17 – The Open Source Investigation, Three Years Later», 2017. 72 с.
7. Збитий «Боїнг»: на які хитрощі пішли журналісти, аби встановити особу «Дельфіна». URL: https://24tv.ua/ukrayina_tag1119.
8. «Дельфін» у генеральських погонах: Що відомо про можливого ключового фігуранта справи про збитий «Боїнг» МН17. URL: <https://ua.112.ua>.

